

I s t o r i a

lui

Kövári Lászlo.

In dilele acestea primiramu si pre aici tomulu primu din istoria Ardealului a Dlui Kövári Lászlo tiparita in anulu acesta la Clusiu. Oputu acestu istoricu cuprinde in sine multe bune si frumóse, intre altele la pag. 114 tractédia si despre chinesiaturele romanesci din Ardealu, inse pre lenga cele adeverate, acesta istoria cuprinde in sine si unu numeru bunisioru de erori istoriei, carii nui potu trece cu vederea cu atata mai pucinu, pentru ca unii dintre aceia atingu istoria religiunei crescine a patriei nóstre, si limb'a romana a natiunei nóstre romane, care amendoue ne sunt fórt scumpe, si cei mai pretiuiti tesauri, carii miscati de spiritulu adeveralu trebuie sei aparamu si cu condeiulu asupra atacatoriloru, déca voimu a avé viatia intre popórele cele culte ale lumii acesteia. Mai insemnati dintre erorii istoriei, carii se alla in istoria Ardealului, scrisa de Domnulu Kövári Lászlo mi se vedu a fi:

1) La pag. 2 § 2 unde dice: Agatirzii seu Cazarii.

2) La pag. 5 § 3 unde dice: Numele Dacicu ilu produce pe tapetulu istoriei Alesandru celu mare, care in 330 (dupa Christ. error typi) dupa Curtiu, a trecut Balcanulu, si peste Dunare, si la malulu ei a batutu pe daci;

3) La pag. 6 § 4 not. 2) unde dice: Galbeni Cozoni sau aflatu multi, inca in 1802 in tienutul Hatiegului in muntii de asupra Gradiscei intre rui-

nele unei cetati antice sau aflatu ca la 1000 de bucati (Cozoni);

4) La pag. 13 § 6 unde dice: Diu totu imperiulu romanu multime infinita de poporu a adusu (Traianu imp. in Dacia).

5) La pag. 19 § 6 unde dice: Acésta sau intemplatu si in Dacia, cu popórele de aici, colonii romani mestecati au formatu o limba (noua), limba olaha etc.

6) La pag. 20 § 6 unde dice: Intre elementulu limbei originalu, si intre celu romanu mare destingere a trebuitu se fie (la romani), de unde se póte esplica tardia desvoltare a vietiei spirituale a natiunei romane.

7) La pag. 20 § 6 not. 1) unde dice: Pre lenga fundamentulu Dacicu (a limbei romane), vorbece Bonfiniu, Benkő si altii.

8) La pag. 21 § 7 unde dice: Intru aceia Gothii nu au disparutu fora de urma, ei au fostu la noi rundunelele primaveri relegiunei crescine, si inca se tieneau de atunci la putere venita confesiunea Ariailoru, carii negau eterna Ddieire alni Christosu, ca astfelu in 325 au luatn parte in Synodulu celu famosu besericescu Nicenu, unde urmatorii lui Ariu sau osinditu se se arda, din care cause Gothii sau taiatu de catra beserica romana si altele.

9) La pag. 37 § 14 unde dice: In partea septemtrionale sau nordica (a Ardealului) pene la Moresiu locuescu Cazanii dupa Anonymulu notariu a regelui Béla c. 11. — — — — Pamentulu sasescu de astadi póte a fostu selbatecu, pustiu; e. c. si altele.

10) La pagina 38 § 14 unde retace Domnulu Kövári Lászlo bataia, ce o au capatatu in Atelcusu

Magiarilor dela Pacinaci, si dela Simeonu craiulu bulgariloru, si a romaniloru. —

La aceste puncte, si si la alti erori, ce se mai afla ici colea in istoria Ardealului scrisa de Dnulu Kóvári Lászlo, rediematu pre documente istorice demne de credintia, voiu raspunde in acesta Fóia literara, parte ca se se convinga publiculu cetitoriu despre erorii istoriei ai D. Kóvári Lászlo, parte ca din cele contrarie se se luminédia adevverulu; celelalte voru urma.

Hatiegu, in 13. Optombre 1859.

Gavritu Papp m. p.
vicariu.

Notitii canonice despre Pravila.

(Incheiere.)

O disciplina adevveratu catolica trebuie dar' fisata si regulata si anume pre bas'a Pravilei indereptate; de aici apoi se nasce o alta intrebare inca nu pre usioru de respunsu. Ad. cum trebuie indereptata Pravila; = unii su' de acea parere ca Pravilei nimicu ii lipsesce alta de catu unu comentariu bunu prelucratu dupa disciplina celoru de antaiu 8 veacuri a beser. din resaritu. Altii astfelu rationeza: „Aru ñ bine ca din clerurile tuturoru dieceselor se se aléga si convoce o comisiune din barbati harnici, carii din Pravila beser. nóstre cat. or. precum si din canonele tuturoru Soboroloru pen' in timpurile mai dincóce, tiente in archidiecepsa metrop. pr. si din rescriptele imperatesci si din ordin. gubern. in catu aceste privescu unele institutiuni pentru beserica, si mesuri indatoritorie de preutime se compuna unu codice besericescu, pr. au si alte confesiuni *). Acestui laudabilu proiectu alu unui parente meritatu catolicu nimicu ii lipsesce alta decatu o esecutare catu mai curenda. Unu comentariu la Pravila pre lunga rezervarea intregulu testu e mai neposibilu, pre candu intr'unu codice nou s'ar pote lua totu ce e necesariu; in specie partea 2-a ar pote remane mai neatensa numai catu ar fi de doritu candu prescurtarei canon. s'ar postpone intregulu testu alu cano-

nului, apoi dupa talculu lui Aristinu: nescie scolii compuse cu privire la canonistia orientali in asemenea cu cei apuseni. Lucrulu va avé greutati nespuse caci ne lipsescu isvore genuine si midilócele necesarie pentru unu astfelu de opu. Apoi noue ca la catolici numai disciplina' celoru 8 veacuri de antaiu ne pote sierbi de cinosura, caci de atunci incóce legislatiunea universalá a incetatu in Oriente. Canoniscii de ceva renume ajungu pene catra seclulu 13 si 14, si acestia pentru noi ne potu fi si ei ca unele midilóce ajutatoare, si acesta chiaru intru atata, incatu ei neau pastratu multe urme ale disciplinei beser. din veacurile de antaiu. Jurisprudentia beser. de vr'o cincii seculi incóce s'a aflatu in Oriente in cea mai trista stare. — In Rusia se reformara tóte dupa capt'a autocratiloru, disciplina se prescria prin §§ cod. civ. 1). Mai bine s'a pastratu disciplina in patriarchatele vechi inse si aici a fostu fórté varia si incerta, de abia cu inceputulu secululu presinte se potu stabili si compune unu codice beser. ce merui aprobarea scaunulu din Constantinopole si dupa acea si acelorulalti 2). Pre lunga tóte aceste nu ne lipsescu midilócele necesarie in asia gradu catu nece decatu se fimu in stare a cunosce adevverata disciplina a beser. cat. resar. Si anume incatu pentru concilii ne pote sierbi si unele din concil. Trulanu care tracta de codicele bes. res. 3) ce s'a si compusu cu auctoritatea acestui sinodu. Unele din acestu codice nu fura primite de beser. apus. m'a unele din contra de acea fura totudeauna recunoscute 4). Dupa

1) Russlands Staatskirche. Schaffhausen 1844. — Strahl. Gesch. der russ. Kirche. Halle 1830.

2) Acestu codice e Pedalionulu (cf. Biener ac. § 8 p. 39—43 si Ihrb. d. L. T. 23 si 25.) ce s'a tipar. si romanesce in monastirea Neamtiiului 1844. — Aici se afla testulu intregu alu canonelor bes. pr. si multe notitii despre disciplina' modern'a a bes. gr. n. un.

3) S'a tiparitu acestu codice la Parisu 1540 in octavo.

4) Vedi la Baron ad an. 1855. Epist. lui Leo. N. P. R. ad Episcopos Britanniae an. 848.

concilii urmeza S. S. Parenti si ceealalti scriitori din res. ce traia pen' la sec. 9. — Nu su de contemnatu cum diseram — si canoniscii veacurilor mai tardie cum Photiu 1), Balsamon 2), Zonara 3), Aristenu 4), Arseniu 5), Simeon Logot. 6), Harmenopolu 7), totu acia are valóre si pentru scriitorii straini cari pastrara cu o rara diligintia monumintele legislatiunei si jurisprudentii nóstre cum Guil. Voelliu si Henr. Justel. — Beveregin — J. S. Asseman. — Coteleriu. — Fabriciu — etc. si mai vertosu Leunclaviu 8), care in acesta privintia pentru noi e nepretiuittu.

Cu ajutoriulu acestora precum si a altora s'ar pote compune unu codice a carui indigintia presanta e recunoscuta de toti. — Codicele in astu modu compusu si prin autoritatea ierarhiei nóstre sanctionatu — ne ar pote asigurá o disciplina stabile ne supusa venturiloru venitorie si imputariloru

1) Dintra opurile lui de mare folosu su: a) Nomocan. si Syntagm'a tipar. ambele la Justel. in cod. Eccl. univ. p. 788—1140. Nomocan. singuru in adeseori — Parisu 1561 si 1615. Basel 1561 etc. b) Biblioteca lui tiparita la Geneva 1613 f. si la Roan-Rotomag — 1653, si mai vertosu epistolele lui cu auctuariulu publ. la cap. epist. London 1651.

2) Coment. in can. recept. de bes. gr. si lat. tip. la Parisu 1620 — Bever. T. I. — si Coment. la Nomocan. lui Photiu, tipar. la Parisu si in Bibl. can. T. 2 p. 789 si aiurea.

3) Coment. tip. la Parisu 1618. Bevereg T. I. Tractatulu lui despre casetorii la Coteleriu o. c. T. 2 p. 433. Respunsurile can. la Leunclaviu.

4) Coment. la Bevereg. T. I.

5) Nomocan. t. I. Justel. Bibl. can. T. 2 pag. 749—784.

6) La Justel. o. c. p. 710—748.

7) In Προχειρον νόμων — Prompt. j. civ. grec. lat. Geneva 1587, si Epitom. S. S. can. la Leunclaviu T. 1 p. 1 ss.

8) Jus Gr. Romanum Frankfurtu 1596. Speciale atentiune merita si M. Blastaris pentru Syntagma lui tipar. la Beveregu T. 2. — Intreb. lui in cause matrim. lea publ. Leuncl. Lib. 8-o. —

necurmate. — Vim non facit qui utitur jure suo. Vim non facit, qui jus suum defendit.

Vien'a, in 15. Iuliu 1859.

Olteanu m. p.

Unele Notitii

din

viat'ia interna a romaniloru pre tempulu regelui Num'a Pompiliu

715—672 a. Chr.

Precum Romulu se descria de istorici ca celu de antaniu intemeiatoriu al statului romanu si escitatoriu de spiritulu belicu, tocma asia din contra Num'a Pompiliu se dice a fi fostu celu de antaniu introductoriu al institutiuniloru religioase si morali; elu cunoscundu prea bine cumca anemele ómeniloru prin batai se selbatecescu, si-a propusu a intreprinde atari mesuri si midilóce, prin care se imblandiesca anemele poporului seu, si intre aceste midilóce celu mai eficace, cugeta a fi simtiulu religiosu; dreptu care, nu lipsi prin institutiuni religioase corespunditorie geniului tempului seu, a destepa si nutri acestu simtiu, fora de care nece unu poporu pre lume nu s'a potutu si nu se poté governa. Si pentru ca institutiunile sale religioase se faca o impresiune mai mare si mai durabile in poporu, le contiesú cu viat'ia de statu si de familia; de aci urmá, ca din poporulu romanu, celu mai antaniu selbatecu, si ireligiosu, prin escitarea pietatiei si reverentiei catra Dieii si religiunea sa, se alésa celu mai religiosu poporu, cu care nice unulu din anticitate nu se poté asemena. Acelu poporu romanu, condusu de simtiulu religiosu plantatu si nutritu de bunulu seu rege Num'a, se inaltiasa la celu mai inaltu gradu a marirei pamentene. Dupa principiale religioase plantate de Num'a, si spatiulu din launtrulu casei fiacarui romanu, inca era consideratu ca unu santuaru dieescu; ér' altariulu divinitatiei era vatra casei, pre carea arde unu focu continuu. Aprópe de acestu altariu pre parétii casei, atarnau tipurile geniiloru aperatori, (lares, penates) a Dieiloru de casa.

Si mésa inca era dedicata penatiloru, pre care stete necurmatu unu vasu cu sare si altulu cu fructe de parga (primitii). Tat'a de familia era de odata si preutul casei, ba elu era chiaru si principale casei, carui toti casenii erau detori cu cea mai strensa ascultare si supunere; neascultarea, seau vreo reutate aratata facia cu domnulu casei si tatalu familiei se pedepsia cu cele mai aspre pedepse. Dara, nu numai celi vii se considerau a se tiené de familia, chiaru si mortii inca se numera intre membrii familiei. Déca muria vreunu membru alu familiei, pre care romanii dupa conceptulu loru lu numiau manis — atunci celi vii erau detori, a ajuta mortulu, prin inmormentari, ceremonii si rugaciuni, pentruca acela se si afle repausu si primire in imperatia spiriteloru; neajutanduse mortulu in astu modu, — dupa idea romaniloru, nu se potea bucura de acestu repausu si primire; ci neodichuinduse, in forma de larva (larvae) se reintorcea a casa, si necaja pre celi ramasii in viata. Din contra, unu spiritu impaciuitu, sub nume de Iar aducea casei sale fericire si binecuvantare.

Statulu romanu preste totu inca forma o casa, a carui vatra era beserica Dieitiei Vest'a, in care ardea unu focu perpetuu; preutesele acestei beserici erau vergurile Vestale, venerabile si santite atatu prin virginitatea perpetua, catu si prin alte ceremonii; aceste se bucurau de unu respectu inaltu, iuse déca vreun'a frangea votulu castitatiei si prin acesta profana santuariulu Vestei, aceeasi de via se baga in gropa si se astruca acolo. Si statulu seau respective cetatea, intocma ca si cas'a fiacarui romanu, si-avea larii si penatii sei aperiatori. Precum unu tata de familia, nu se apuca de nece o intreprindere, ba chiaru nece la mancare nu siedeza fora de a permite solenitatile religioase indatinatate, tocma asia si conducatorii statulu romanu, nu intreprindeau nece o cauza de interesu comunu, fora de santire religioase si fora de a consulta mai santiau vointia Dieiloru. Acesta vointia a Dieiloru se descoperia prin presagiuri, prin intemplari neindatinatate (ostenta si portenta), prin fenomene extraordinarie in natra cum: prin mestrii nascuti din ómeni si animari, sóu prin prodigia la beserici icome s.ŝa.; mai incolo prin strigatulu si aburatulu paeriloru (auguria si auspicia), prin intestinale ani.

mariloru sacrificande prin fulgere. tunete s. a. Acestu modu de profetire lu luara romanii dela Etrusci, si lu tienura mai multi secolii.

Ca simbolu a pazei intemeia Num'a templ'a lui Janu; acesta candu era deschisa, insemna, cumca romanii au bataia cu poporele vecine, era, candu era inchisa, insemna, ca romanii au pace cu poporele invecinate.

E frumosu, ca la romanii vechi, santitatea juramentulu se considera ca fundamentulu vietiei de statu si private; carele jura, chiama pre Diei ca martori; perjurulu se privea ca celu mai mare criminalistu, si avea de a astepta cea mai infioratoria resbunare a Dieiloru. Acesta religiositate si santitate a juramentulu aperi Rom'a, in unu tempu lungu si in unu modu extraordinariu; de vendiare, ucideri, si beluri civile, si fece dela romanii vechi, ca tóte luptele loru de partida, ce durare etati intregi de ómeni, totusi nu se varsa nece unu picuru de sange. Parentii, filii, rudeniile, cetatienii si superioritatile stetere la romanii vechi in o relatieune santite, si asupra vetematoriulu de acesta relatieune, cadea blastemulu Dieiloru, pre carii in rugaciunile, sacrificiele si juramentele loru i chiama ca martori, aperiatori si resbunatori. Atare religiositate si vertute a romaniloru vechi, formeze contrastulu celu mai invederatu in comparatiune cu ireligiositatea si credenti'a desierta a greciloru, la cari, uciderile politice, tradarea si tulburarile sangeroase, erau ceva, mai de tóte dilele. Romanii si-pretinescu cu cea mai mare scumpatate religiunea loru, cea ce pre eli, i legá atatu de stensu de oficiale si detoriele loru, si erau cu cea mai mare precautiune, ca in religiunea loru se nu strabate ceva elementu din culturile straine, pre care eli le priveau ca superstitiuni. Religiunea romaniloru vechi, era simple; eli adorau in pre Joie ca celu mai mare si mai bunu Ddiu (Jupiter optimus maximus) si aceste, si avea propriulu preutu (numitu fiamen) si se adora prin sacrificii siserbatori, ca scutitorulu si aperiatoriu a cetatiei. Serbatorile romane si ceremoniele erau ordenate cu cea mai mare acuratetia; sacrificiale si rugaciunile, tóte ceremoniile erau cu deamenuntulu prescise, asia catu totu arbitriulu era delaturatu. Nece o religiune pagane, din cate esistara pre acele timpuri, nu lega pre cetatians mai tare de casa, de

concetiatianulu seu, de cetatea sa, de mai marii sei, decatu cum lega religiunea romanilor vechi. De aci se póte intielege si aceea, ca pentru ce a desvoltatu romanii vechi unu spiritu de viatia atatu de imasantu, atata zelu patrioticu cu abnegarea sa de sene si cu sacrificarea propria pentru glori'a patriei! din zelulu prea mare pentru gloria adeseori demitienduse, si la vetemarea drepturilor celoru mai sacre a poporeloru straine.

Prin bunele institutiuni alui Num'a, carele din indemnulu de a destepta in poporulu seu plecarea si iubirea spre cultura pamentului, impartite cetateniloru mai meseri si pamenturi aratorie, romanii devenire unu poporu lucratoriu, cumpetatu si solidu, si fericitu. Agricultur'a, deveni ocupatiunea principale a romaniloru, si insusi barbatii celi mai alesi ai statului nu se rusina a tiené córnelu plugului si asi cultiva agrii (Cincinnatus ab aratro ad Dictaturam vocatus serie Liviu c. 3) era candu poftea benele patriei nu si pregetau lasandu córnelu plugului a se pune in fruntea trebiloru. Num'a domni 43 ani, si tempulu domniei lui formeze epoc'a cea mai fericita si mai binecuventata pentru poporulu romanu.

Blasiu, in 4. Optombre 1859.

I. R u s u, profes. gimnasiale.

Suvenire de Calatoria

in

Basarabia mezinala.

de G. Sion

(Жрмаре din Нрэлэ тр.)

Dar пълъ а нэ еши дин пиаць Ictmailă, съ ворбескѣ ши деспре биржеле че стационаезлъ аиче. Ачесте езнтѣ злѣ фелѣ де дромкзлѣче че сеашлѣ а фѣ фѣкзте маѣ шлѣтѣ пентрѣ конѣи мѣчѣ, дн кѣтѣ маѣ къ пѣшкѣ пѣмѣнтѣ. Шедереа дн еле нз е преа комодѣ пентрѣ отвлѣ каре есте чева лѣнгѣ дн пѣчоре ши пентрѣ чела че нз есте депрѣнѣ съ фѣз скѣтзратѣ; плоаѣа дн еле реклѣшѣ мапталѣ ши сѣреле кортелзрѣ.

Еле сѣнт трѣсе де злѣ калѣ днхѣматѣ рѣсеште, зпеле маѣ аѣ кѣте зпелѣ ла праште. Каѣи че ле трагѣ сѣнт мѣчѣ, ѣдѣи ши фрѣмомѣ; чеѣ де ла праште мергѣ къ капзлѣ плекатѣ маѣ пѣлѣ ла пѣмѣнтѣ, дн кѣтѣ факѣ контрастѣ къ челаладѣ че мерѣе къ капзлѣ рѣдикатѣ днсѣсѣ. Млѣначѣи оаѣ визѣтѣи сѣнт дншѣрѣкѣцѣи къ дѣлѣме лѣнѣи рѣсештѣ, прѣкѣм се vede не ла злѣи дин боерѣи рѣсѣманѣ че аѣ екипаѣѣрѣи а ла руссе.

Локзлѣ не каре етѣ Ictmailă есте рѣдикатѣ; дар дела чентрѣ днчѣе а се прѣзлѣи ши се днтинде не коастѣ, пѣлѣ ла шалзлѣ Дѣлѣрѣи. Аиче есте злѣ минзлѣтѣ ашезлѣмѣнтѣ де карантинѣ къ атепанѣеле сале, каре акѣма сѣнт пѣстѣи.

Алѣтѣрѣи къ карантѣна есте злѣ мѣкѣ постѣ милитарѣи знде етѣ шалзлѣна пѣстрѣ канѣиерѣ, — о мѣкѣ баркѣ къ злѣ тѣнѣ, кѣтѣ о карабѣнѣ де челе възате. Солдѣцѣи не аштепѣндѣсе ла виѣѣта пѣстрѣ, се десѣфта кѣпѣндѣ ши пѣвзлѣндѣсе дн мѣка касарѣшѣ че аѣ аколо; кѣндѣ не арѣтарѣшѣ, зпелѣ днхѣцѣ о пѣшкѣ ка етѣ не арате къ елѣ е де септѣнелѣ пентрѣ пѣза тѣпзлѣи! Ноѣ рѣсерѣшѣ, дар рѣсерѣ ши еѣ тоѣи.

Чева маѣ днсѣсѣ есте портзлѣ корѣѣилорѣ каре днкаркѣ пѣне кѣте одатѣ, дар ачѣстѣ мѣшкарѣ се фѣче фѣрте слазѣ. Аиче дн апропѣере есте злѣ мѣкѣ монзментѣ рѣдикатѣ дн мемѣорѣа зѣлеѣ кѣндѣ дншѣратзлѣ Николаѣ а комѣндатѣ днсѣши чеа днтѣи флотѣ дн рѣсѣелзлѣ дела 1828 асѣпра тѣрѣилорѣ.

Мергѣндѣ маѣ пѣинте есте дескѣлекѣторѣа вапорзлѣи че зпелѣ регзлатѣ де дозѣ орѣи не септѣмѣнѣ, днпре Галаѣи, Брѣла ши Ictmailă. Се днтѣшилѣ ка, кѣарѣ дн кѣрзлѣ чѣлорѣ треѣ оре кѣтѣ шезлѣрѣмѣ дн Ictmailă, съ vedemѣ еѣсѣрѣа вапорзлѣи. О мѣлѣтѣме де ѣменѣ, де тѣте вѣрстеле, вѣрѣаѣи ши фетѣи, се коѣѣрѣ лапортѣ къ окаѣзлѣне ачѣста, маѣ шлѣтѣ пентрѣ кѣрѣѣосѣтѣте декѣтѣ пентрѣ трѣбѣ. Прѣвѣрѣа фѣмзлѣи ши а роателѣрѣ вапорзлѣи, мѣшкарѣа лѣ, днторѣсѣ-

тэра лэі, тапевреле тарінарідорѣ, сьніѣ пентрѣ фразіі Ісмаілені зпѣ спектаколѣ де пльчере. Апоі ведереа персѣнелорѣ че сосескѣ, коборж-реа лорѣ дін вапорѣ, десктркареа лэкрэрілорѣ феліэріте че се адзкѣ, днтълпіреа персѣнелорѣ по каре нічі ле аштэптъ чінева, тѣте ачесте факѣ пентрѣ фразіі Ісмаілені о оарѣ де петре-чере плькэтъ ші воіѣсъ.

Ş r m a r e. Кѣ тѣтъ тълцімеа кълэторі-лорѣ че вьэзрѣтѣ сосіндѣ кѣ вапорэлѣ ші ачееа а ѳменілорѣ че ешисерѣ ла портѣ, орашлѣ Ісмаілэлѣ есте департе де а фі дпсѣфледітѣ ка Галаціі, Брѣла ші алте ораше де пе Дэлэре. Німіні пѣ ар зиче кѣ аиче есте зпѣ портѣ де комерцѣ ші кѣ сьніѣ патрѣзечі мії Ізквиторі, прекѣт фігзрѣзѣ дп статістиче. Есте де аде-вэрѣ кѣ Ісмаілэлѣ се афл дпкѣ дп стареа зпві піано діскордатѣ. Нѣ се маі пѣте зиче кѣ аиче есте Ісмаілэлѣ ачела атѣтѣ де дпфлорітѣ сьв домінареа тэрчілорѣ. Ісмаілэлѣ тэрческѣ нічі се маі штіе кѣм ера. Акѣт се vede зпѣ Ісмаілѣ рѣсескѣ: кѣ алці лэквиторі, кѣ алтѣ архітектэрѣ, кѣ алтѣ віацѣ, кѣ алтѣ меніре. Аиче рѣшіі авэрѣ концентратѣ тѣтъ пэтереа лорѣ де пе Дэлэре. Комерцэлѣ, че е дрептэлѣ, нічі сьв еі пѣ авеа аша таре жокѣ, фііндкѣ аванпаціэріле че леар фі пэтѣтѣ авеа, ка портѣ алѣ Басарабіей, ераѣ пэзрцініте ші дпмедекате дп фоло-свлѣ порто-франкэлѣ дела Одеса. Дар лэквиторіі че формѣзѣ орашлѣ трѣіаѣ дін дараверіле сѣѣ комерціэлѣ че авеа кѣ пѣтерѣса чіновнічі-ме (бізрокрацііме) рѣсескѣ че ера аиче. Дп адевэрѣ, о тіе патрѣ сьвте де фаміліі, фопціо-нарі чівілі ші мілітарі, с'аѣ рѣдікатѣ дін Ісмаілѣ кьндѣ л'аѣ пэзрсітѣ тѣскаліі. Шорѣ дарѣ есте де дпделесѣ кѣ лэквиторіі че аѣ рѣмасѣ, вь-зьндѣсѣ акѣта редзші а авеа а фаче пѣмаі кѣ врео трейзечі фаміліі де фопціонарі ромѣні че аѣ венітѣ дп локлѣ челорѣ рѣсешті, аѣ рѣмасѣ деодатѣ ловіці дп тѣте інтереселе лорѣ. Ачештіа се афл дпкѣ зіміці, амеціці де префаче-

реа сѣртеі лорѣ: катѣ сѣ кѣпете а'ші кроі о алтѣ каріерѣ, зпѣ алтѣ сістемѣ де віацѣ ші сьвсістінцѣ.

Дар дака Ісмаілэлѣ аѣ фостѣ дпфлоріторіѣ пре кьндѣ тэрчіі ераѣ допні пе рѣпа стьлгѣ а Дэлэреі, ка зпэлѣ че ера ппкѣтэлѣ прінціпалѣ алѣ пэтереі тѣтарілорѣ че окзпаѣ Бхѣакэлѣ ші тарцінеле тэреі; дака елѣ, дэлп кѣдереа са дп шѣпа рѣшілорѣ, авѣ еарѣші ѳрекаре віацѣ прін ашезѣмінтеле челе тарі мілітаре че ераѣ аиче, каре есте ѳре де акѣта дпвінте перспек-тіва віиторіэлѣ сѣѣ? Ва пэтеа елѣ ѳре фі тотѣ пэнтѣ де тэріе мілітарѣ? Дпгѣдзіці вомѣ фі ѳре а реконстрві четатеа ші а пе фаче аічі ашезѣмінте ка ачеле че авеаѣ рѣшіі? Еатѣ о дптребаре каре требві сѣ фіѣ ресолватѣ де трататэлѣ де Парісѣ ші каре діванэріле пѣстре аі-хокѣ, дака ворѣ авеа бэзбэціе, требѣ сѣ факѣ а се пэне пе тапетѣ ла вііѣѣреле конфе-рінце; маі алесѣ фііндкѣ ачі пѣ пѣте фі ворѣ есклэсівѣ пѣмаі пентрѣ Ісмаілѣ, чі пентрѣ тѣте тарцінеле Ромѣніей, ка пентрѣ зпѣ прінціпѣ де аѣноміе ші де апэраре дп контра агресівні-лорѣ дін афарѣ.

Дака Ісмаілэлѣ ва фі редзсѣ ла сѣртеа де сімплѣ портѣ комерціэлѣ, атѣнче елѣ пѣ аре нічі зпѣ віиторіѣ де дпфлоріе; пѣ пѣмаі елѣ, чі тѣте челе алте портѣрі де пе Дэлэре пѣлѣ дп Маре. Дптре адевэрѣ, че жокѣ де комерцѣ пѣте сѣ фіѣ дп портѣріле ачесте, кьндѣ партеа Басарабіей, че по с'а датѣ дэлп трататэлѣ де Парісѣ, есте атѣта де дпгѣстѣ аиче ші атѣта де пѣціпѣ попэлѣтѣ? Прін портѣріле ачесте пѣ се потѣ еспорта де кѣтѣ продѣктеле жѣдецэлѣ Ісмаілѣ, кареле пѣ аре маі тѣлѣтѣ декѣтѣ чіпчезечі, шесе зечі сате; фііндкѣ ачеле дін жѣдецэлѣ Кахлэлѣ се ковоарѣ маі deadрептэлѣ ла Рені, еар' ачеле дін Басарабіа рѣсескѣ пѣ ворѣ фі дпгѣ-дзіте а се траѣе епре еспортаре де кѣтѣ кѣ-тре гѣра Ністрэлѣ, ла Акерманѣ ші алте пор-тѣрі рѣсешті.

Дар дестялѣ къ привіріле політіче ші економіче.

— Біржаріа! ла четате!

Четатеа Ісмаїлзлзі; історіа оа.

О дистанцъ ка де о тіе стъжніні, локѣ дескісѣ, деспарте орашлѣ де четатеа Ісмаїлѣ.

Апкѣндѣ калеа спре четате, днкінвіреа тѣ транспортъ прін секолїі карї аѣ трекзтѣ песте дѣлса. Кѣте съмїндії де попорѣ, кѣте рѣндзрї де лѣкзиторї аѣ трекзтѣ шї с'аѣ прескімбатѣ пе аїче! Кѣте драме съпцѣрѣсе аѣ възхтѣ локѣріле ачесте!

Дзпѣ тѣтѣ пробавілітатеа, ромѣнії аѣ фостѣ чеї дїп тѣї фѣндзторї аї ачестеї четзді. Съ фїз ѣре адевзратѣ къ дїп оріціне, еа с'а нѣмїтѣ Змеїлѣ, саѣ четатеа Змеїлорѣ? Съ аїбѣ оаре нѣтеле ачеста дела тѣрчї, саѣ дела тѣтарї, карї аѣ стѣжнїт'о атѣтеа сзте ані? Історїа нѣ пе-а лѣсатѣ date дестялѣ де есакте деопре ачѣаста. Пе ла 1400 ведетѣ къ Ізга-Водѣ а днтѣрїтѣ дїп поѣ четзділе де пе Дзпѣре. Дар domnїї Басаравї дшї дїснзтаѣ дрепѣрїле асѣпра Басаравїеї meridїонале. Четзділе де пе Дзпѣре ераѣ нїште пзпѣрї де чѣртѣ днтре еї къ днїї Молдовенї: дзпѣ лѣпте съпцѣрѣсе, ачї ле лѣзѣ, ачї ле скѣпаѣ. Мірчеа челѣ вѣтрѣнїѣ де маї шлѣте орї а пѣртатѣ пе аїче армеле сале. Дар де че ѣре дн історїз ведетѣ ворвїндѣсе маї шлѣтѣ де Анкерманѣ, Бендерѣ шї Кїліа? Еїста ѣре пе атѣче Ісмаїлзлѣ, саѣ къ ера о четате къ тотзлѣ эекондарїз?

Дзпѣ сзареа Константінополїеї, тѣрчїї днтїнзндѣсе къ кѣчерїрїле лорѣ шї песте Дзпѣре, нѣсѣрѣ шѣпа къ дестяле сакрїїцзрї пе четзділе дела Дзпѣре. Дѣчесте ѣзкз знѣ мотивѣ перпетзѣ де сѣпте днтре ромѣнії шї тѣрчї. Стефанѣ челѣ оаре ѣвртѣ челе маї шарї ресвѣіе, кѣчї дн четзділе дела шарїнізе церїеї ведеа сїзгранца дїп лѣспѣрѣ. Дзпѣ еѣ днос, ла 1540, четзділе ромѣне, де маї шлѣте орї лѣзѣте шї Іар лѣсате,

се декларарѣ пропрїетзді тѣрчештї. Тѣтарїї, карї пе атѣче днкѣ формаѣ знѣ статѣ пеатѣр-патѣ дн Крїмѣ шї пе літоралзлѣ Мѣреї негре шї Мѣреї де Азофѣ, афлѣндѣсе дн легзѣтѣрї іп-тіме шї патѣрале къ імперїзлѣ отоманѣ, шї формѣндѣ ѣрекзт о септінелѣ а пѣтереї тѣрчештї, афларѣ тімпѣ шї кѣзѣптѣ ка сѣ окѣпе шї еї Бзѣеакѣлѣ. Аїче днтетеїесерѣ сате шї ораше, шї днтрецінеаѣ нѣтерѣаселе лорѣ тѣрме де віте. Domnїї Молдовенї, кѣндѣ се афлаѣ дн паче къ тѣрчїї, прїїмеаѣ дела тѣтарї знѣ фелѣ де трїзѣтѣ, ка реквнштіндѣ къ еї аколо ераѣ нѣмаї арендаторї. Еар' кѣндѣ чеа маї тїкѣ педнцелѣцѣре ера днтре тѣрчї шї молдовенї, дрепѣтлї ачѣеста ера копѣстатѣ, шї Молдова се фѣчеа театрзлѣ терорїлорѣ челорѣ маї днѣрїкошате.

Аванїїле челе кѣрде але тѣтарїлорѣ шї сѣ-ферїндѣле церїлорѣ пѣстрѣ аѣ рѣтаѣѣ шї пѣлѣ астѣзї проверѣїале дн попорѣ. Ачѣесте, фѣкѣрѣ пе Domnїї Кантемірѣ шї Брѣпковѣанѣ а се аліа къ Петрѣ челѣ маре шї а се зрѣма евенемї-теле ачеле кѣпоскѣте де історїз шї атѣта де фатале пенѣрѣ церїле пѣстрѣ.

Дзпѣ венїреа Длорѣ фанарїоцїї, тѣтарїї, фѣ-кѣндѣсе сѣрїжїніторїї лорѣ дн контра рескѣлѣ-рїлорѣ дїп лѣзпѣрѣ, дшї креасерѣ челе маї шарї дрепѣтѣрї, шї церїле пѣстрѣ ле сокотїаѣ ка фѣз-дзрї але лорѣ. Прекзт цѣра ера дссорганїѣатѣ шї ѣзрѣ пѣтере арматѣ, зрїїїле тѣтѣрештї се прѣзѣлѣаѣ пе аїче ка ла възпѣторѣ: нїмїкѣ сакрѣ нѣ ера днїїнѣтеа лорѣ; жѣфѣїреа шї оторѣлѣ ераѣ крїмїнеле челе маї комѣне; прїндеаѣ фѣ-теї шї копїї, дшї дндестялѣ къ пѣнедѣнїре тїкѣлѣселе лорѣ пофѣте, шї апої ле тѣраѣ дзпѣ еї дн Бзѣеакѣ, де знде нѣ ле лїбераѣ де кѣтѣ прїп рескѣзпѣраре. Еатѣ консекзїнда пѣрдѣреї четзділорѣ де пе шарїнїеле церїеї!

(Ва зрѣма.)

La mormentulu
D. ANNA MIHALI,
nascuta Angelu,

reposata in Auraria la 23. Optombre 1859.

Dormita'n pace umbra! Socia credentiósa,
 Esemplu viu de virtute, la simtiu fermeatóre,
 Ce ti-ai stimatu barbatulu, fiindu cu elu falósa,
 Si ti-ai crescutu copilii, de 'ti póte fi onóre.

Tu mama tenerimei romane dela munte,
 Ce-ai semenatu intrinsa prenobili semtiemente
 De patria, natiune, moralu, si alte multe,
 Ce debe, sa le scia totu omulu ce-i cu mente.

De Angelu esci nascuta, ca angelu *) treci din lume;
 Doi angeli **) te astépta, candu esti la trectóre,
 Tu-i scii, ca le esci mama; alti patru alu teu nume
 'Lu scalda 'n riu de lacrimi, de dile scurtátore,

Dormita 'n pace umbra! Tu nu esci apasata
 Ca noi, de sarcini grele, Tu nu mai blastemi sórtea
 Si óra cea tirana, ce talia fili de tata,
 Si-lu face pre acesta, sasi róge insusi mórtea.

Tu numai poti fi steametu, tu nu mai stai in cale
 La nici o aventare. — Si celi ce tienu de frane
 Si pravila o calca, voru fi surprensi de jale,
 Cum óre se tamande decretulu pene mane.

Cr teistu mai e pre lume! candu omulu celu ce are
 Consóрте dupa lege, candu tati cu spirtu si doru,
 Pre demni de tóta stima, se lasa 'n napoiare,
 Si ajungu la mésa verde fetiori jurati in coru.

*) Ca unu Archangelu.

**) Pentru celi ce nu cunoscu familia Mihali in-
 semnu: Ca ea a perdutu inainte de 1848 unu filiu ca
 ascultatoriu de filosofia, si dupa acésta in 1854 o
 filia ca féta in peru, ambi cu calitati rari.

Candu legea de susu pusa, se calca in pitióre.
 Virtutea candu e crima, calcarea-i calitate,
 Candu taina sta in cale, la rangulu de onóre,
 Candu omulu cu merite nu-si are a sa dreptate.

Dormita 'n pace umbra! matróna renumita!
 Tu ti-ai plinitu chiamarea, si vei lua cununa
 Ce-precum legea spune-e mandru pregatita
 La celi ce stau la lupta, ca lei totudeuna.

Lugesce o tu munte! si voi ale lui fice
 Pletiti-'i o cununa de mirtu si viorele,
 Ce cultivá'n gradina cu voi, fiindu ferice,
 Ca póte sa ve 'nvetie, cum se catati *) de ele.

Veniti si voi vecine, sorori si preotese,
 Cu perulu josu pre umeri, ca vechile matróna,
 Udati c'o picatura mormentu de Mihalese,
 Si diceti cu caldura: „O du 'ntre angeri Dómne!“

Amici senceri cu mine, serbati 'i pomenirea **))
 Straini ce-ati cunoscut'o, seraci ci-o sciti pre bine,
 En spuneti fara parte, n'a retacitu si firea,
 Candu a chiamatu pre Anna lui Mihali la sine!

Preoti in haine negre, cetiti'i parastase,
 Tu frate 'n doliu te 'nbraca, in veste de durere,
 Ear' voi destuli la numeru, vediu cu fili si case,
 Serbiti la sociulu vostru de o mica mangaere.

A. S...ru.

*) Noi dicemu cotu, coti, coata, si scriemu: cautu,
 cauti, cauta. Celi de preste Carpati au: catu, cati,
 cata, si noi debe se-i imitamu.

**) Acestu cuventu dedusu dela mens, si post=
 romana: mente si poi, dupa analogia lui poimane ar
 fi curatu si destulu de romanescu.— Mai aprópe dela
 Cicer. manes a manendo, post manes = pomane; de
 unde pomenire dela verb. vechiu mannio is ire: a
 chiama la judeciu.